

Dio stalnog postava Muzeja na savremenata umetnost, Skopje

programskih izložbi, onoga što treba programom realizovati, a posebno na izložbe koje nepredviđeno, vanprogramski dolaze iz inostranstva uglavnom posredstvom Republičke komisije što traži angažovanje čitave ekipe kustosa. Tu su isto tako i velike retrospektivne izložbe koje zahtevaju timski i višemesečni pa i višegodišnji sistemski rad. No i pored toga, Muzej je organizovao putem pismenih obaveštenja i dogovora sa umetnicima posete njihovim ateljeima s namerom da se na kraju svake godine kao rezultat takvog načina praćenja umetničkog stvaralaštva u Makedoniji, organizuje izložba koja bi upravo i ukazala na to pravovremeno reagovanje na određene ličnosti i pojave u likovnoj umenosti naše sredine, te upoznavanje javnosti sa njihovim radom. To bi bio i jedan vid plasiranja i otkrivanja mladih stvaralaca, tj. njihovu afirmaciju. Mislim da je u ovom izlaganju dobrim delom i ukazano na ulogu kustosa muzeja, s tim što bih još dodala i to da se pored ovog, mome mišljenju veoma značajnog rada kustosa, posebno u muzejima ovakvog tipa, odvija primarna delatnost oko studioznog i kompleksnog proučavanja istorijskog razvoja savremene makedonske umetnosti od njenih prvih koraka do danas. U tom smislu radi se i na revaloriziranju pojedinih autora starijih generacija, kao i na otkrivanju novih odnosa i veza unutar jugoslovenske i svetske likovne umetnosti.

6

Pored odeljenja za zbirke i depoe, izložbenog odeljenja, dokumentacije, Muzej raspolaže i pedagoškim odeljenjem koje ima dva kustosa i službu i koje aktivno organizuje didaktičke izložbe i obrazovne programe, predavanja, diskusije, projekcije filmova i muzejsku propagandu.

7

Samim tim što se stalni postav muzeja menja svakih pet godina, permanentno osvežava novim delima, logično se nameće konstatacija da se upravo ide za tim da se ukaže (shodno materijalu kojim se raspolaže) na bitne promene u tekućoj likovnoj produkciji u granicama finansijskih mogućnosti. Pošto se naše zbirke uglavnom obogaćuju donacijama, Muzej održava stalne kontakte sa umetnicima širom sveta, te se putem kataloga i drugih javnih informativnih sredstva kao i direktnom saradnjom dolazi do informacija o promenama u savremenoj umetnosti te i do novih imena čije poklone uključujemo u našu zbirku, a selektivnim izborom i u naš stalni postav.

8

Zgrada Muzeja savremene umetnosti u Skopju spada među retka zdanja koja su namenski građena za Muzej, a projektovala je grupa poljskih arhitekata kao poklon Skopju posle ka-

tastrofalnog zemljotresa 1963. godine. Njihov projekat u potpunosti odgovara svim savremenim muzeološkim principima primene funkcionalne i arhitektonsko-estetske homogenosti i omogućava veoma veliku fleksibilnost prostora. Budući da je namenski projektovana, zgrada Muzeja ima izuzetno povoljne prostorije za stalnu postavku kao i za povremene izložbe, dobro opremljene i locirane depoe, kino-salu, konzervatorsko-restauratorsko odeljenje, foto-laboratoriju i otvoreni prostor na stubovima oko muzejske zgrade namenjen eksponatima u eksterijeru. Osim toga, pogodna travna površina oko zgrade dozvoljava intervenisanje u otvorenom prostoru i nesputani rad vangalerijskog tipa izlaganja. U tom je smislu Muzej spreman da pored svog »sluha« za promene koje su se događale i bile obeležene specifičnošću materijala i načinom realizacije, da i svojom opremljenošću, odnosno uslovima, to i ubuduće podržava i omogućava. Možda bi se kao jedina zamerka (koja bi se inače mogla rešiti funkcionisanjem postojećih klima-uređaja koji se iz finansijskih razloga ne aktiviraju) mogla staviti primedba na izuzetnu moć koncentracije toplote natur- betona, čime se stvaraju nepovoljni uslovi za rad kako muzejskih radnika, tako i za egzistenciju samih dela.

9

Muzej u Skopju je jedan od retkih u jugoslovenskim razmerima koji poseduje izuzetnu zbirku dela savremene svetske likovne umetnosti, posebno bogatu grafičku kolekciju, što nam omogućava da periodično organizujemo posebne izložbe poklonjenih dela iz pojedinih zemalja. Osim toga Muzej je i dokumentacioni centar za SR Makedoniju sa detaljno obrađenom kartotekom, hemerotekom i katalogima, te i sa otvorenom bibliotekom za javnost.

● *Moderna galerija, Zagreb*

Zdenko Rus

1.

Možemo kazati da do danas još uvijek nije napisana »službena« povijest Moderne galerije, pa neki datumi nisu još do kraja sedimentirani, pročišćeni do one točke kristalizacije kad postaju neosporna i općevažeća povijesna činjenica. Tako djelomice stoji i s datumom osnutka Moderne galerije. Nje-

gova je interna povijest slijedeća: godine 1901. u Društvu hrvatskih umjetnika začela se ideja da se u Umjetničkom paviljonu otvori moderna galerija. God. 1905. Hrvatsko društvo umjetnosti improvizira galeriju u prizemnoj prostoriji Muzeja za umjetnost i obrt u koju su ušla svega tri djela, pristupačna samo zainteresiranima. God. 1914. ta se prostorija dvaput tjedno otvara za publiku, a fundus je uvećan stanovitim brojem radova pripadnika »zagrebačke šarene škole« i »minhenskog kruga«. God. 1919. uprava Muzeja za umjetnost i obrt ustupa Društvu tri sobe na drugom katu i dio trijema. Ljubo Babić uređuje prvi postav i od tada Moderna galerija djeluje kao javna institucija u punom smislu. Međutim, proći će još niz godina dok galerija dobije vlastiti prostor. Desilo se to 1934, kad je Društvo dobilo prostorije na prvom katu zgrade Seljačkog doma na Zrinskom trgu, gdje se i danas nalazi.

Nakon oslobođenja, točnije 1947, Moderna je galerija došla u sastav radnih jedinica Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Tim činom dolazi do prenošenja u njen fundus svih umjetnina iz inventara Strossmayerove galerije nastalih u 19. i 20. stoljeću. Rasformiranjem Zavoda za likovne umjetnosti 1967. Moderna galerija se našla izvan JAZU, kao samostalna muzejska ustanova, i kao takva održala se do danas.

Odluka o datumu osnutka Moderne galerije vjerojatno s puno razloga pada na godinu 1905. Kad se prije 50

godina preselila u bivšu Vranicanijevu palaču, raspolagala je sa 209 djela. Danas njen fundus broji oko 6500 djela, plus 252 u pohrani. Građa je raspoređena u pet zbirki: slikarstvo 19. stoljeća, slikarstvo 20. stoljeća do 1945. slikarstvo 20. stoljeća od 1945, grafika (crtež, akvarel, pastel) 19. i 20. stoljeća, kiparstvo 19. i 20. stoljeća.

2. 3.

Novi stalni postav funkcionira odnedavno. Rađen je u tri etape. Potkraj rujna 1982. započet je rad na prvom katu, gdje je u trinaest dvorana izloženo slikarstvo i kiparstvo u Hrvatskoj 19. i prva četiri desetljeća 20. stoljeća. Taj dio postava otvoren je za javnost 11. I. 1983. U dijelu drugog kata, od XIV. do XXII. dvorane izloženi su radovi od kolorizma četvrtog desetljeća do enformela šezdesetih godina. Taj dio je otvoren 9. VIII. 1983. U trećoj etapi postavljeno je preostalih osam dvorana s radovima nastalim u posljednja dva desetljeća. Otvorene su za javnost 25. XI. 1983.

Temeljna novina novog postava sastoji se u pokušaju da se prijeđe s razine kolekcije na razinu muzejske prezentacije, s nivoa diskutabilne nepotpunosti, nedovoljne povezanosti, na onu gustoću zastupljenosti, razmjera i slijeda cjeline koji pružaju i čine cjeloviti, to jest u sebi koherentan, a ne parcijalan pregled protagonista hrvatske umjetnosti 19. i 20. stoljeća. Postojali su stanoviti uvjeti da se to ostvari. Od 1968, kad je na nov način koncipiran

i uređen pretposljednji stalni postav Moderne galerije, fundus se uvećao za oko 1500 umjetnina. Novi način otkupa koji je 1980. postavio RSIZ za kulturu, a sastojao se u tome da galerija samostalno otkupljuje djela u okviru predviđene sume tekuće kalendarske godine, omogućio je da se otkupljuju djela izravno za novi postav. Međutim, novčana sredstva bila su prekratka da se otkupi sve što je bilo predviđeno. Bilo je potrebno izaći iz vlastitog kruga, pa je tako susretljivošću Galerija grada Zagreba posuđeno za novi stalni postav 14 djela iz njihova fundusa. Transformacija postava počela je i prije 1982. U periodu 1977—1981. izmijenjeno je i popunjeno ukupno 88 eksponata, a isključeno 43. Uvršteno je 17 novih autora. U periodu 1982—1983. uvršteno je još 30 novih autora, uključeno je i izmijenjeno 145 radova, a isključeno 28. Tako je stari postav i brojčano pretrpio duboku transformaciju. Od ukupno 391 eksponata 161 autora, koliko je stalni postav brojio 1968, izmijenjeno je do potpunog formiranja stalnog postava 1983. ukupno 304 eksponata. Danas stalni postav broji 470 eksponata 205 autora.

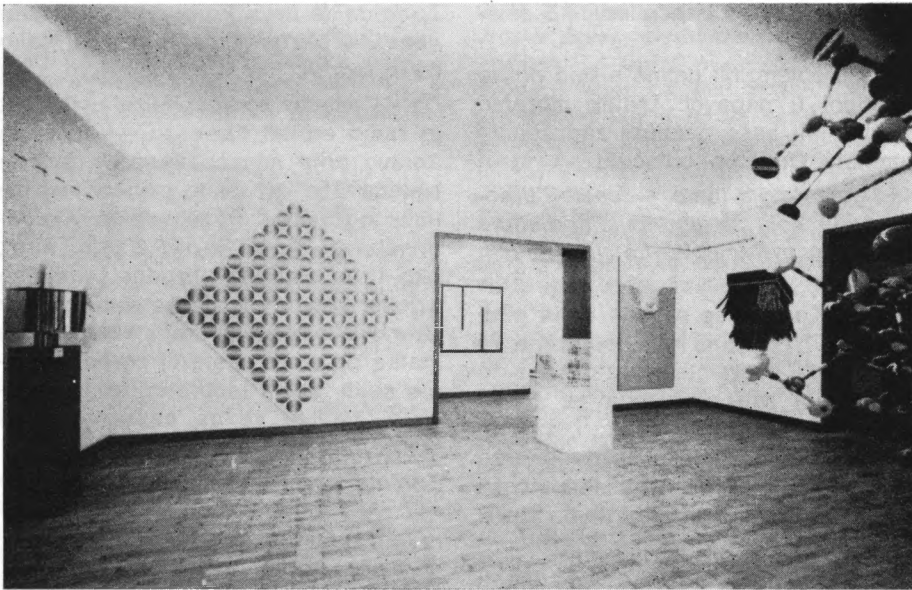
Ne ulazeći dalje u podrobnije izlaganje svih elemenata koncepcije, metodologije rada i konačne finalizacije, na postavljeno pitanje odgovaramo njim samim: stalni se postav shvaća kao »promjenjivi dio«, a ne kao jednom za svagda dana statička tvorevina, gluha za nove umjetničke pojave, inertna spram novih znanstvenopovijesnoumjetničkih istraživanja, kritičke valorizacije i revalorizacije djela, autora, individualnih i kolektivnih stilskih mijena i usmjerenja, ravnodušna spram novih eksponata koji šire i upotpunjuju fundus Moderne galerije. Postav rigorozno prati razvoj nacionalne umjetnosti 19. i 20. stoljeća u kontinuitetu, a u nedostatku prostora najčešće se ograničava na »ključne« stilove i »najbolje« periode jednog umjetnika. Što se tiče popunjavanja fundusa, Moderna galerija je programski otvorena i prema manje relevantnim autorima i djelima podjednako 19. i 20. stoljeća.

4.

Od 1970. postoji kontinuirani slijed retrospektivnih i tzv. monografskih izložbi najznačajnijih hrvatskih umjetnika starije i srednje generacije. To su one ključne izložbe koje bacaju svjetlo na cjelokupan rad autora i nezaobilazne su u kulturnom životu jednog naroda, u znanstvenom napretku povijesti umjetnosti i njenom napredovanju prema sintezama. Kao nacio-

Zgrada Moderne galerije u Zagrebu neposredno nakon obnove fasade svibnja 1984.

D.o stalnog postava Moderne galerije u Zagrebu: dvorana XXVI — Nove tendencije

nalna institucija, Moderna je galerija gotovo u cijelosti stavila težište svoje izložbene aktivnosti na takvu vrstu izložaba. Organizirajući i priređujući ih u svom prostoru, bila je prisiljena svaki put skidati postav. Ova se galerija danas suočava s ozbiljnim problemom, činjenicom da je u deset godina svoje izložbene aktivnosti (1970—1980) imobilizirala stalni postav za oko 6 godina! Pridodamo li tome stanoviti broj izložbi sa strane koje su održane u Modernoj galeriji, uvođenje novih rasvjetnih tijela i ličenje izložbenog prostora tokom čitave 1978. godine, brojni 6 možemo pridodati još dvije godine! Jasno je da ubuduće Moderna galerija mora računati na neki drugi prostor za održavanje retrospektivnih i monografskih izložbi koje će priređivati u svojoj organizaciji.

5.

Upravo takva: složena, odgovorna, operativna, angažirana. To je specifičnost koja traži velike napore. To znači venturijevski uzdići historiju do kritičkog duha, a kritičku aktivnost svagda fundirati u dimenziji historije. Rasčjepa ne smije biti. U praksi se ta agilna muzejska ličnost obično »raspada« na svoje sastavne dijelove: on je kustos koji obavlja tekuće muzejske poslove, historičar umjetnosti koji obrađuje neke kompleksne teme iz povijesti moderne umjetnosti, likovni kritičar koji piše za novine, časopise i radio o aktualnim izložbama, pojavama, tendencijama. Piše eseje, studije. Teoretizira. Piše predgovore samostalnim izložbama, radi ponekad problem-

ske izložbe izvan matične ustanove. To su obično trenuci najkreativnijih sinteza njegova razmrvljenog rada. Kustos muzeja/galerije moderne i suvremene umjetnosti mora biti svojevrsni »individualni talent«; inače je izgubljen i prazan. On je biće otvorenosti i protiv svoje volje, koji radi na skliskom tlu života umjetnosti koje je i samo otvoreno, to jest dvojbeno, neprozirno, zbunjujuće. Ništa u tom kustosiu nema od metafore sive muzejske kreature koja briše prašinu.

6.

Svakako je više razloga da Moderna galerija dugo nije mogla uspostaviti i razviti kontinuirani obrazovni rad. Bila je to, zasigurno, i »osveta« zapostavljenog stalnog postava o čemu smo govorili. Napokon je prije tri godine bilo otvoreno mjesto kustosa — muzejskog pedagoga. Još smo na počecima razrađivanja obrazovnog programa, a konkretan rad s publikom zasada se odvija samo u okvirima organiziranog vodstva.

7.

Ima elementarnog duha, što znači da se nije identificirala s ideologijom konceptualne umjetnosti koju su neki shvatili nadhistorijskim, trajnim stanjem duha i prakse umjetnosti. Ostaje, međutim, činjenica da u svom fundusu Moderna galerija praktički nema gotovo ništa od te vrste radova. To je nedostatak koji bi trebalo bar post festum ispraviti. Postoje i neki veoma važni vanjski razlozi da je tome tako. U eri postojanja i rada republičke i

gradske otkupne komisije otkupljiva-na djela konceptualne umjetnosti automatski su dodjeljivana Galeriji suvremene umjetnosti, jer se polazilo od preduvjerenja da samo ona skuplja takva djela avangardne umjetnosti. Sve što je bilo »klasično« upućivano je Močernoj galeriji.

8.

Zgradu u kojoj se danas nalazi Moderna galerija projektirao je bečki arhitekt Otto Hoffer, koji se specijalizirao za temu stambene arhitekture, točnije patricijske palače unutar koordinata stroge historicističke arhitekture. Investitor je bio barun Ljudevit Vranicani. Interesantno je spomenuti da je Hoffer za Vranicanijevu palaču načinio dvije varijante nacрта, jednu trokatnicu prije potresa 1880, a nakon potresa dvokatnicu koja je izvedena 1883. Reprezentativna kakva jest, ova je palača pojam visoke kulture stanovanja 19. stoljeća i u tom smislu predstavlja stambenu arhitekturu evropske razine. Na žalost, Moderna galerija sa svojim izložbenim prostorom, depoima i upravnim dijelom zauzima samo dio zgrade. U aproksimativnim m² izložbeni prostor zauzima 1400, depoi 240 upravni prostor s nusprostorijama 180, podrumski prostori 160. U svemu 1980 m². U izložbenom prostoru prednosti su u skladnom nizanju dvorana. U novom postavu svaka je soba oblikovana kao mikrocjelina. Na primjer, dvorana II: Prva generacija minhenskih đaka; dvorana III: Šarena zagrebačka škola (portreti i kompozicije); dvorana IV: Šarena zagrebačka škola (pejzaži); dvorana V: Simbolizam i secesija; dvorana VIII: Proljetni salon; dvorana X: Grupa »Zemlja«; dvorana XVII: Geometrijska apstrakcija (Exat 1); dvorana XVIII: Tendencije nadrealizma i fantastike; dvorana XXII: Enformel; dvorana XXVI: Nove tendencije; dvorana XXIX: Nova figuracija/grupa »Biafra«; dvorana XXX: Situacija danas: modernističko i postmodernističko slikarstvo i skulptura. Negativne su strane slaba međusobna prostorna komunikacija katova i traktova, bočno osvjetljenje. Velike su teškoće s adekvatnom prezentacijom skulpture.